

Mgr.Pavel A n d r š, Problematika postavení německého etnika
v prvorepublikovém Československu na příkladu
nejdeckého okresu

Pozornost, kterou česká historiografie věnuje dějinám Němců a jejich území v Československu, není a vlastně ani nemůže být rozložena rovnoměrně. Určité oblasti platící za hlavní, nebo příznačné českomoravské pohraniční kraje, prosazující se do tohoto postavení politicky a hospodářsky, mají už početnou, tématicky a samozřejmě také úrovní rozvrstvenou literaturu. Historie jiných nachází zatím méně badatelů a je poznávána v užším rozsahu. O to větší bývá přínos statí a studií s touto regionální látkou, zvláště odborně založených. Platí to i o novodobých dějinách Nejdka a Nejdecka.

Našly hluboce interesovaného, odpovědného a pilného autora v Mgr.Pavlu Andršovi. Zpracovával je již do několika textů stvářňovaných také ze studijních potřeb a tímto účelem zaměřených. Představovaly orientační a ozkoušející vkročení do problematiky vymezované dílčími, ale závažnými tématy. Zatímni vrcholem těchto Andršových textů je disertační práce s poněkud /a zbytečně/ dlouhým názvem Problematika postavení německého etnika v prvorepublikovém Československu na příkladu nejdeckého okresu.

Na Nejdecku /v nejdeckém politickém okrese/ žili téměř výlučně Němci, je tedy vhodné a užitečné se podrobně zabývat jeho dvacetiletím v Československu právě pro poznávání života těchto "menšinových" obyvatel. P.Andrš je založil na úctyhodném pramenném podkladu. Seznámil se s fondy archivů různého druhu a provenience; nemohl počítat s jejich rozsáhlou dokumentací o sledovaném regionu a proto prozkoumával i fondy, které se zvnějšku nezdály obsahovat informačně kompetentní materiály. Při jeho péči a odpovědnosti byl však takový postup samozřejmý a ukázal se užitečný. Originálně Andrš

rozšířil heuristiku o svědectví a memoárová sdělení pamětníků, českých a zvláště německých. Mají - jak je u těchto "rozpomínání" obvyklé - osobitou hodnotu i úskalí. Potvrzují to ostatně i vzpomínky otiskované v sudetonemeckých krajanských časopisech, které se do času Československa buď vůbec nevracejí /někdy proto, že autoři byli v té době příliš mladí/, nebo jsou předem ovlivňovány k výkladu à la thèse. Andrše vzpomínkové glosy vedly asi k upřesňování určité faktografie.

Pramenně se Andrš nejvíce opíral o materiál archivní. Už jsem naznačil, že volil a zvládl oceněníhodnou paletu archivů a archivních fondů, vznikl tak jedinečný výzkum, který je v textu znát. Vytěženy byly i prameny zveřejněné, tedy dobové tisky, edice, vzpomínky, i několik pramenných textů nepublikovaných. Bohatá je tisková součást pramenů, obsahuje tisk regionální i širšího určení. Sporné je zařazení tisku současného mezi prameny, jeho jen určité statě patří do literatury, pokud nezveřejňují dokumentaci.

P.Andrš usiloval zpodobnit Nejdecko v Československu v širokém výkladu. Syntetickou podobu a vyznění jeho text ještě nemá, je monografickým dílem skládaným z tématických kapitol. Ty tvoří určité samostatné celky, mezi nimiž bylo možno nacházet a formulovat vazby, protože je spojují zřejmé souvislosti, přímé i vytvářené dalšími situacemi. Kapitol je devět a jsou s to povědět o "sudetoněmeckém" Nejdku hodně podstatného. Objevují se mezi nimi i části v podobné literatuře se nenacházející, dané polohou kraje / různé hraniční záležitosti/, nebo poměry církevními. Za nezbytnou pozornost by stála ideová a ideologická orientace německých obyvatel; určité údaje o ní se v textu najdou, chybí ale soustavnější výklad. Pomohlo by mu i studium místní spolkové činnosti. Na Nejdecku - upozorňuje i autor - působilo značné množství spolků, ani hlavní z nich nebyly zachyceny, charakterizovány a zařazeny. Téma by bylo možno

zčásti pokrýt zachycením místního působení a postavení politických stran. Určité - a příznačné - údaje o nich práce obsahuje, ale chybí jejich širší, celistvější, soustavnější sledování. Nedostatek pramenů o názorovém ovzduší je možno, aspoň částečně, kompenzovat tiskem, analýzou ideologických tónů, propagandy, rozbořením volebních výsledků. Ty se konstatují, chybí však úvahy o faktorech vlivu a případných změn v postavení stran. Není posuzována ani správa města.

Nejdek nepatřil k oblastem náruživějších německo-českých střetů; jeho "čechizace" byla nepočtená, citlivá a konfliktní jen obsazením míst ve státní službě. Zvýšenou nacionalizací německého obyvatelstva připisuje autor - jistě právem - vlivu devastující hospodářské a především sociální krize, propagandisticky přičítané především československému státu, a ohlasu na vývoj v Hitlerově Německu, propagandisticky upravovanému. Sudetoněmecká strana se sice na Nejdecku neprosazovala tak mohutně a jednoznačně jako v oblastech plného triumfu, početnost a sílu časem získávala. Mohla se - myslím - opřít o zakotvené nacionální smýšlení pěstované dlouhodoběji, které ostatně i tady určovalo už prvotní - a u mnohých pak trvale odmítavý vztah k československému státu.

Zvláště rok 1938 a období mu předcházející si zasloužily soustavné vylíčení. Do textu vložené obsáhlejší vzpomínky sice situaci živě ilustrují, ale nenahrazují výklad vývoje vrcholícího eufórií většiny německých obyvatel a utrpením pronásledovaných Čechů a nenehleinských Němců. Bez analýzy obsahu a vývoje smýšlení nejdeckých Němců je rok 1938 nevysvětlitelný.

Mgr. Pavel Andrš bude nepochybně v bádání o novodobých dějinách Nejdecka pokračovat. Zaměří se i na témata, jichž se v disertaci zatím jen dotknul. Vyrovná i stylizaci, která místy chudne a přináší - ojediněle - formulace spíše hovorové. Pečlivě zbudovaná

heuristika a odpovědný vztah k tématu podložený odbornými znalostmi se staly základem a předpokladem úspěšné, oborově a společensky užitečné monografie.

Předloženou disertační práci předběžně klasifikuji jako prospěl.

Robert Kvaček

Prof.PhDr.Robert Kvaček, CSc.,dr.h.c.